

Megjelenik
1 évfolyam 12 íven,
egyes szám a hónap 1-én.
Előfizetési díja:
1 forint.

IRODALMI SZEMLE.

Hirdetések
kétszer hasábozott
petitsoronkint
6 krajczárral
számíttatnak.

KIADÓ ÉS SZERKESZTŐ:

LUGA LÁSZLÓ.

Eger. IV. évfolyam.

2. szám.

Február 1-én, 1879.

Szemle.

Bánóczy József. Révai Miklós élete és munkái. (Folyt.)

Szerző egy külön fejezetben (a negyedikben) vázolja az irodalmi újjászületés korát, melyet a magyar testörök fellépésétől szoktunk keltezni, s melyet B. „magyar renaissance“-nak nevez, mert — u. m. — az, mit az általános cultur-történet e névvel nevez, nálunk észrevehetetlen volt. „Abban nekünk, mint nemzetnek, semmi részünk. Sem nem adtunk hozzá, sem nem vettünk tőle semmit.“ (147. l.)

Már ezek elhamarkodott állítások. Igen is volt ama renaissanceban részünk. Elég csak annyit mondani bizonyítékul, hogy az I. Mátyás kora volt. Vettünk ettől igenis tudósokat, tudományt, s adtunk is hozzá egy Vitézt, egy Janus Pannoniust. És vettünk tőle szellemi mozgalmat: e kor magyar irodalma a régi irodalom virágzási korának mondható, mely nem számra, de műbecsre messze túlhaladja a reformatio irodalmát. A mű-becs alatt azt értem, hogy a Mátyás-kori irodalom termékein a szépre, az izletesre való törekvés a kifejezésben meglátszik, míg a reformatio irodalma — nagy szaporasága mellett — az izléstelenségnek kiáltó emléke.

Hanem hát legyen azért „magyar renaissance“ — hisz ez is annyi, mint: újjászületés!

Már e renaissance-ban R. három irányban érvényesíti magát: mint prosodiánk és helyesírásunk reformatora mint költő és mint a renaissance „történeti szellemének megtestesítője.“

Bánóczy R-nak a prosodia és helyesírásunk reformjához való viszonyát esetelendő, sokkal hosszabban és részletesebben vázolja a praeliminarekat — t. i. Baróti és Rajnis veszekedéseit — mint azt akár a tárgy abszolút, akár R-hoz relatív fontosságára kívánná. De tanulságos s így érdekes mégis e vázlat, különösen Bánóczy azon adományánál fogva, melylyel a tények fölé emelkedni, s azokat mintegy a madár-távolatból — tehát pragmatikus egységbe foglalva — szemlélni és szemléltetni tudja.

R-nak a költőnek — vagy jobban: a nem-költőnek — jellemzése graphicus. — A classicus iskola költészete csakhamar puszta formalismussá lön: a forma volt a fő — az eszmével nem sokat törődött senki. S R. még nagynak érezheté magát társai közt. S lett belőle „hideg költő“ — amint B. R-nak saját szavait öreá fordítja.

„R. megéneklí Lucza szépségét, s érdemes nézni, mily szigorú pontossággal végzi themáját.

Az első szakasz szól a szépségről általában; a második dicsőíti homlokát, arcát; a harmadik a szemet, a negyedik ajkát, az ötödik állát, nyakát és vállát; a következő mellét, a hetedik kezét, ujjait, testét, természetét és lábát. Minthogy a költő a haját elfeledte, a fület és orrot pedig egy szerelmes versben nagyon prozainak találta, Luczának minden része immár híven le van írva, s így csak egy befejező szakasz kell még keretül, mely az elsőnek feleljen meg: megírja ezt is; tartalma: valányszor látja, bámulja, örökös rabja neki.“

„Ép ily pontos ő különben latin költeményeiben is. Elmondja egyszer Paintnernek, kinél betegesen feküdt, mi volt tulajdonképen a baja; ámbár Paintner ezt igen jól tudhatta e verse nélkül is. — Először is tehát az aranyér, azután a vagus humor fogta el szemét, utóbb tagjait, elhat a fejébe, a térdkalácsába, a karokba, a tüdőbe; betegsége tehát ebben állott: volt láza, köhögése és pitiütosa phytise. — Kár hogy elhallgatja, mily orvosságot használt; nagyon érdekes lett volna az is.“ (186—7. ll.)

Hogy énekei közül egy kettő mégis beválik, azt nagy tehetségei és ügyes technikájának köszönheti. De költőnek ő oly kevésé költő, hogy ha ma él, egy versét sem meri kiadni.

Révai végül „a renaissance történeti szellemének megtestesítője.“ Mert a magy. renaissance abban is találkozik a nyugateuropaival — mondja B. — hogy mindkettőt a történeti szellem ébredése jellemzi. „A korban, melyről szólunk, a hazafiak költészettel foglalkoztak — és történettel. Bessenyei Agisával Spartába megy vissza, Hunyadi László-jával és Buda tragoediájával a magy. nép multjába merül. Péczeli megírja a régi és új historia válogatott darabjait. Dugonics elbeszéli Trója veszedelmét és Ulysses történetét, elmondja a romai és szittyiai történeteket, s az ő Eteklája is Árpád idejében szerepel. Gvadányi megírja a világ közönséges historiáját, Virág a magyar századokat, Versegly a világnak és az emberi nemzetnek közönséges történeteit és Palóczy Horváth Ádámnak Hunniája szintén a multat rajzolja a közönségnek. Az írók a multból meritenek tanulságot, erőt és reményt. Ez a történeti szellem, látjuk, egyenlően mozgatja a különböző iskolákat.“ (192. l.) — Igaz; csakhogy a multtal foglalkozni még nem annyi, mint a történeti szellem által mozgattatni; mert hisz akkor minden laudator temporis acti a tört.

szellem egy-egy képviselője. Más vezérelte e férfiak elméit a multba — tudjuk mi volt az: a jelen örömtelen, a jövő reménytelen volta. — E kort annyira nem uralta a történeti szellem, hogy a történeti irodalom Virág és Horváth Istvánon kívül — s ez utóbbi munkásságának súlypontja is egy jövő korszakba esik — semmi nevezetre méltót nem tud felmutatni. S éppen nem uralta azon történeti szellem, melynek megtestesítője R. igenis lehetne. Mert igaz, mit róla B. a fentebbiek után folytatólag mond: „Révainak is tudjuk, első tanulmánya a történet volt. És lassan-lassan megérlelődött benne a kiadások és régiségek gondolata. Nem foglalkozik többé történettel, de eltölti őt a történeti szellem s öntudatlanul nyomról nyomra, előbb a régi költőkre, azután a régi nyelvre — s a hol senki sem kutatott, senki sem rejtett semmit, onnét huzta fel ő . . . a kincsét, a történeti gondolatokat, melyek örök dicsőséget hoznak neki és örök fényt derítenek hazájára“ (192. l.)

Az 1788-i tanév elején tehát Révai rajztanár lett Győrött. A buzgó hazafi és tanár saját költségén rendezte be az üres rajziskolát. De hasonló buzgalmat kívánt tanártársaitól is, s miután az iskolák számos hiányainak javítását azoknál keresztül vinni nem bírta, e hiányokat az illetékes helyekre terjesztette fel. Darázsfészekbe nyult: nem maradtak el a szurások. B. a győri tartózkodást tárgyazó fejezetnek ily címet adott. Tíz év küzdelmei. Bizony küzdelmes élet volt az: R. még a tanoda udvarán lakó hajduk feleségeivel is czivódásban volt. — Hogy tanártársai és igazgatójával szemben neki volt igaza, s hogy az illetékes felsőbbség neki igazat is adott, az R.-nak megnyugvására szolgálhatott, de nem ellenségeinek: az üldöztetés csak keserűbb lett. Így élt majd tíz évet Győrött, s még nyomorgott is eleget.

Az irodalomnak tollával ez időben úgy szólván éppen nem szolgált. Egy kis nyelvészeti értekezést irt összesen. De az irodalom érdekében még sem fáradt fontosabb munkában soha, mint ekkor. A tudós társaság mellett igazgatót, kért, irt. T. i. a sz. koronának, melyet II. József Bécsbe vitetett. 1790-ben az országba visszatérte örömteljes izgalomba hozott minden elemet és réteget. R. a nemzeti ereklyét, mely útjában Győrött meghált, a legnagyobb lelkesedéssel ünnepli. A kedvező hangulatot pedig a tud. társaság ügyének érdekében akarja felhasználni. — Kinyomatja a Bessenyei „Jámbor szándékát“ 800 példányt küld Budára az országgyűlés rendei számára, felterjeszti azt a helytartó tanácsban, s így szól: „A magyar névnek és méltóságának ellenei nem csak a mi nemzetünk iránt vannak méltányosság híján, de a királyi folség ellen is vakmerősködnek: mert ezek régebben azt a kelletlen gyanút terjesztették, hogy a folséges ház annyira ellensége a magyar nyelvnek, hogy azt elnyomni és kiirtani igyekeznek. Ez pedig, minthogy a magyar nemzetnek is leendő kiirtását láthatá előre, a magyaroknak igen keserűen

eshetett. Annál kegyetlenebb volt pedig ez, mert ez igaztalan és csüggesztő hír némi megerősítést nyert nemeseink magaviselete által: amennyiben azok mintegy felve mertek csak a hazai nyelv művelőinek segítségére lenni.“

Midőn pedig Sándor Leopold nádorrá választott, ezt egy költeménnyel üdvözli, s megküldi neki a helytartótanácshoz beadott fentebbi folyamódásának kivonatát, s e kivonatban is benne állt az idézett — mondhatni — vakmerő mondás. „Bámuló tisztelettel állunk meg e nagy alak előtt — mondja B. — Soha szentebb ügyet nem védtek nagyobb önmegtadással, bátorsággal, kitarással, mint R. az Akadémia ügyét.“ (221. l.) — Még ugyanazon évben egy terjedelmes és részletes tervvel is előáll ez ügyre nézve (a *Planum erigendae societatis stb.*) mely e törekvések történetének egyik legérdekesebb okmánya. Tudjuk, hogy a társaságból ekkor még semmi sem lett.

Győrött — hol az iskolák elhanyagolt állapota miatt a várossal is surlódott — végre megunt a sok zaklatást és nyomort, onnan mindenkép menekülni akar. Folyamodik az egyetemi aesthetikai tanácsokra, de azt akkor Schedius nyeri el. — Pályáz ugyanott a numismatikai katedrúra is. Azt sem éri el. — Közben saecularizáltatja is magát, miután Károlyi grófné neki 150 frt asztalpénzt biztosít. — Memyire el van már csüggedve és keseredve a hazáját oly forrón, a bálványozásig szerető férfit, mutatja az, hogy — Ausztria valamely egyházmegyéjébe akar lépni. „Elhagyom hálátlan hazámat — írja Paintnernek, kit kér, hogy Ausztriában szeresse be valamely megyébe — hol hibám nélkül alig vétve és akarva egyik bujdosásból a másikba esem.“

Ekkor hallja, hogy az esztergomi gymnasiumnál tanárra van szükség. Ezt kéri, s elleneinek minden áskálódása daczára is elnyeri. R. újong örömeiben. „Vissza vagyok adva magamnak, a tudománynak, mely természetemmel és tehetségeimmel annyira egyez. . . . Oh kedves esztergomi magányom!“ — Végre megpihenhetett a sokat hányatott férfiú.

Érdekes Révait ez időből Guzmicstól, egyik esztergomi tanítványától, leírva olvasni. „Káresu, elég magas termet. Hosszas ábrázat, elől kopasz, hátul ritka szőke egyenes hajjal fődött fő. Épen nem sűrű szemöldök, beesett kék szemek. — Jókora horgas, sovány orr, vékony ajkak, beálló áll, kevésbé görbedt hát. Járása eleven. Az arczban gondot és boszuságot jelentő vonások. Az öltözetben tisztaság, az életben finyasság és mértékletesség. Bort ritkán ivott, erősebb italokat soha. Társalkodni csak nagyokkal és tanultakkal szeretett. Szüntelen dolgozott. Azt akarta, hogy tanítványai se heverjenek soha. Azért az iskolai leczkéket a szabott órákon kívül egy-kettővel megtoldotta. Evégre gyertyatartókat vitetett az iskolába, és féli napokban, este felé, ilyen világnál is tanítgatott. Szoros rendet szabott mindenben. Szünnapokon rajzolni

tanított, némelyeket a maga házánál. Sétálni pedig az egész iskolát maga vezette néhányszor, és rövid gyermekjáték után a classicusokat magyarázta.

Révait „a nagyot“ Esztergom adta a hazának. Innen kezdve nyelvész ő kizárólag. Ide jöttének első évében egy mathem. munkáját adja még ki; ezentul összpontosított munkássággal dolgozik halhatatlanságának művén.

Hogyan lett R. nyelvész? — kérdi B. — Bizony alig látjuk. Ő itt áll, csaknem egyszerre, csaknem meglepőleg. Minden másnemű munkájával hamarabb kiáll a nyilvánosságra: a nyelvészeteket — szinte titkolja. Azonkívül szerencsés véletlenek vezérlik őt inkább e térre, mint kitűzött célok. — R. gondviselészerű férfai nemzeti művelődésünk ügyének.

Először a magy. helyesírás és prosodia vezetik nyelvészeti térre. Bécs kezébe adja a Révai-codexet, Faludi munkái a Halotti Beszédet hozzák tudomására. Tanulmányozgatja ő a régibb nyelvtanokat is. Az igeragok névmási eredetét ő fedezte fel. Ismervén a héber nyelvet, feltűnt neki, hogy a héber igeragok is személyes névmások. Ez vezette a héber rokonságra, mely különben is nagy divatnak örvendett minden nemzet nyelvészetében. Sajnovics munkáját ismeri, de annak még nem hisz. Gyarmati már elhívti vele a finn rokonságot. Így kerekül ki lassan, észrevétlenül a Révai-rendszer, a történeti, héber és finn hasonlító nyelvészet alapjaival. De mindebből keveset veszünk észre, míg in fieri van.

B. felsorolván azon nyelvtanokat, melyek R. előtt megírtak, megemlíti a Debr. grammatikát is, s azt mondja, hogy arról „tévesen hiszik, hogy az a nyelvnek ártott. A nyelvtan lehet akár jó, akár rossz — a nyelvnek azért se nem árt, se nem használ egyik esetben sem.“ (262. l.) Ha ez igaz, akkor — R. nem érdemelte meg, hogy B. életét megírta!

R. Esztergomban eleinte — mint mindenütt — igen elégedett volt; de — mint mindenütt — csakhamar összevesz Kulcsár Istvánnal, tanártársával. A dolog vége az lett, hogy R. Komáromba tétetik át tanárnak, Kulcsár pedig végkép felmentetik a tanárságtól. De Komárom R-nak egészségre ártalmas. Tehát nyugdíjaztatásért folyamodik. E végből újra Bécsben jár. Míg ez ügy függőben volt, Sopronyba ment lakni, hol kosztos deákokat tartott, mibe keservesen belebukott. — Végre is folyóvá tétetik nyugdíja, ellenei fondorkodásának daczára is. De nyomora mindig elég nagy. Megkínáltatik magyar tanársággal is a Theresianumban, miről lebeszél. Nevelősködik is. — Közben meghal Vályi, az egyetemi magy. nyelv tanár. R. folyamodik a tanszékért, s elnyeri azt. 1802. évi aug. 16-án iktattatott tanszékébe.

Alig olvas R. néhány hétig az egyet. tanszéken, súlyos betegségbe esik, mely a sir szélére sodorja. Ez eset arra bírja, hogy felgyógyulása után azonnal kész művei, az *Antiquitates* és

az *Elaboratio grammatica* kiadásához lásson, nehogy a halál előbb kiszólítsa a megrendült egészségűt, mint életének tanulmányait világ elé adhatná. 1803-ban megjelenik mindkét korszak alkotó mű, s a grammatika 1805-ben másodszer is. De ez csak czimlap-kiadás. „Soha Magyarországon még nem jelent meg mű magyar embertől, mely eljárásában ily módszeres, fejtegetéseiben ily tudományos, eredményeiben ily örök becsű lett volna“ — (297. l.) véli B. De ez egy kicsit sok. Mind ezt elmondhatjuk, a Pázmány Kalauzáról, Katona, Pray nagy műveiről is.

Alig jelennek meg a művek, már ellenkezést keltenek. Többen készülnek ellene írni. R. így ír Paintnernak: „Nubes gravidae concurrunt... In hac pugna fuit corruscationes, eduntur tonitrua.“ Azaz: Nehéz felhők gyülekeznek... E harcban villamlások és menydörgések történnek. Tehát heves harcot vár; de még sem oly heveset, mint B. fordításából következtethetnők, ki R. szavait így adja vissza: „Nehéz felhők gyülekeznek... E viadalan öklelődzések lesznek, és menyköveket fogunk enni.“ (299. l.) — Ha a Borsszem Jankó tudná! — — Ilyet az akadémiai bírálóknak észre kellett volna venniök, hogy legalább az akademiát ne érje neveltség.

A „harc“ csak Verseggy Kufsteinből való hazatérte után kezdődik meg, s egyedül ő általa. R. előre felteszi magában, hogy válaszolni nem fog. S valóban három „tanítványa“ veszi fel a keztyűt. B. azonban nagy valószínűséggel mutatja ki, hogy a három tanítvány közül Miklósi és Fényfalvi nem más mint maga R. Legnyomósabb érvei, hogy Miklósi munkája nagy részben fel van véve azon „Vindicia“-ban melyeket R. nyelvtannak második (cimlap-) kiadásához Verseggy ellen végre is írt; Fényfalvi műve pedig — Toldy önlátomása szerint — R. kezével van leírva a nemz. muzeum irattárában. — Egyik sem gondolható egy könnyen, ha a művek valóban „tanítványok“ művei. A harmadik tanítvány Horváth J.

B. ezután — helyes oeconomiával — ismer-teti R. nyelvrendszerét, Verseggy kifogásaival együtt. Így R-t, és V-t és a polemiát együtt, egy-séges képből ismerjük meg. R. nyelvrendszeréből csak azokat emeli ki, melyek R-nak saját, a leg-főbb vívmányai, s nevének dicsfényt adják. Őt Schlegel és Grimmel tanulságos hasonlatba állítva, kimutatja helyét és kimagasló érdemét az európai nyelvtudományi irodalomban.

R. a nyelvújítás korában élt. Hogyan történhetett volna, hogy ő azzal ne érintkezzék? Érintkezett — ellenségesen. B. a magy. nyelvújításnak két korszakát különbözteti meg. A nyelv művelés korszakát Bácsafalvi Szigvartja (1787) előtt, mely a nyelv általánosabb művelésével foglalkozott, hogy azt fordultatosabbá, ügyesebbé, csinosabbá tegye. A másik, a nyelvújítás, az új szavakra fektette a súlyt. — E megkülönböztetés — ha azt két korszakra, vagy ha két irányra vo-

natkoztatjuk is — helytelen. S csak akkor helyes, ha egyes írókat veszünk tekintetbe; mert ily kor-
szakok nem léteztek. Bárczafalvy előtt Báróczi is
csinál új szavakat, míg Bárczafalvy után maga
Kazinczy nagyon megszorítja azok használatát. E
két irány a jobb íróknál együtt jár. Némely
íróknál igenis fattyu hajtásokban sarjadzik túl a
szócsinálás. Ilyen volt Bárczafalvi — R. mind-
két irányt elítéli. A purizmust, vagy új-szó-csi-
nálást azért, mert a régiekhez kell visszatérni. A
nyelv általános művelését, új-színűvé tételét azért,
mert erre írónak joga nincs. Az író nem képzője
az élő nyelvnek, csak használója. — De nyelv-
rontás R-nak a nyelv tan újítás is. A nyelv tan
ne merjen új törvényeket adni, csak a létezőket
megállapítani. — Ő mindezekben egészen a régi-
ségben, a történeti szellemben gyökerezik.

S mégis R. a nyelvújítás diadalra segítésében
fontos szerepet nyer. Hogyan történik ez meg?
Ugy, hogy R-t egészében a nemzet nem olvasta:
csak Kazinczy révén jutott ő a nemzet, az íróse-
reg kezébe, tudatába. Kazinczy pedig lelépve R.
alapjáról, a régi nyelvről, csak az ő helyesírását
és ígétanát tette magáévá. A *j* és *y* és *ts* és a
többi, meg az *ik*-es igék kérdésében pedig köz-
zös téren álltak R. és Kazinczy. — R. végre még
Kazinczy követőjévé is lett:

Hiveim sorában nem volt még nagyobb,
És őh mikor lesz annyi, mint te voltál,
Paneratiasta férfi Révaim!

E szavakat R. ugyan Sylvester szájába adja, de,
Toldy szerint (Irod. Besz. III. 350. l.) — ki
pedig ilyenekben föltétlen tekintély lehet — a
maga követőjének nevezi ő itt R-t.

R. életének utolsó szakára, egyetemi tanár-
sága korára kell még egy rövid tekintetet vetnünk.
Ő itt is — nyomorog. Igazán szívszorítóan szo-
morú élet az ő élete. Folytonos nyomor, folytonos
küzdés, folytonos szenvedés az utolsó lehelletig;
alig találni itt-ott egy pihentető oázist e forró siva-
tagban. S a nemzete nagyságáért, előbbviteléért
hevülő szív nem tud kifáradni, elcsüggedni az
utolsó lehelletig! Mártonfy püspök az, — tán az
egyetlen igaz barát és e névre érdemes jötevő —
ki segélyével támogatja. Meghatók a hozzá intézett
levelek, melyeket nem mindig bír — bérmentesi-
teni. „Csakugyan megmarad rajtam könyörülő jó
szíved. Vettem mindjárt új esztendő után a hoz-
zám küldetett kegyes ajándékot, az ötven forintot.
Azonnal reád mondtam a tenger áldást... Édes
Mártonfim! Fényes méltóságodban is hozzám hajló
édes régi Mártonfim! Emberség példája! élj bol-
dogul, jó erőben, Nemzeded, Egyházad és Hazád
javára, s örök dicsőségére! Szeresd, ápolgasd ezek
után is Téged igazán szerető s mélyen tisztelő
háláadatos régi szegény barátodat.“ Ismét: „Vet-
tem leveledet, kedves ajándékkal. Vettem s ol-
vastam sűrű könyv hullatásim között. Akkor többet
nem tehettem zavaros állapotom miatt: amelyre
legottan terhes betegség is következett. Sirtam édes

Mártonfim! sirtam azonközben is, beteges ágyam-
ban. Sirok most is, leveletem irtomban. Felkeltem
erőlködve is, hogy el ne késsem válaszzal. Édes
Mártonfim! nem feledkeztél el rólam, bátor nem is
jelentettem magamat. Eszedbe jutottam. Szegény
barátod. Vigasztalsz, segítesz, ápolgatsz.“ — R.
nem érzélgő kedély. Ezek a nyomor által elszorí-
tott szív fájó könyei. — „Egészségem is teljesen
megbomlott — folytatja. Nyugodalomra és halálra
kérek: talán meghagyják 600 forint pensioeská-
mat. Ezzel hozzátok kívánkozom. Kérlek engedj
valahol helyeekét valamelyik jószágodban; rendelj
valami segedelmeckét élelmem és melegedésem
könnyebbségére; hagyjad, hogy csendesen hunyhá-
sam be szemeimet a te állhatatos barátságod Édes
Oltalma alatt. Már nem élhetek soká. Ha hazám-
ban kell meghalnom, kétszer fogok meghalni; ham-
vain sem nyughatnak kegyetlenkedő mostohámnak
fagyos kebelében. Meg ne vedd kérésemet. Hal-
dokló barátod esedezik.“ Ezeket írta 1807. jan. 7.
És ápril. 1-én „kihullott a toll kezéből“ — nem
szenvedett többé.

Utolsó gondja még kiadatlan írásainak van
szentelve. Segítséget kér azok közrebocsátására a
hazától. Első volt Kecskemét városa 70, azután
Pest megye 470 forinttal. — E kiadás már el-
maradt. Szerdai napon, délután 2 óra tájban halt
meg. „Hideg tetemei tegnap (apr. 3-án) az egész
tanuló ifjúságtól és tanító uraktól, valamint a ne-
mes vármegye főtisztjeitől és más uraságoktól ki-
sértetve eltemették.“ Hazai Tudósítások.

Zárjuk be mi is sorainkat. Kivonatoltuk B.
művét főbb pontjaiban. A helyest közöltük meg-
jegyzés nélkül, a megrovásokat indokoltuk. E mű
— némely nem lényeges hibái mellett is — jeles
irodalmi tanulmány. Annak fő jellemvonása és fő-
érdeme a tárgyilagosság. A jót és rosszat őszintén
mondja el R-ről, ki iránt őszinte tisztelettel, sőt
hódolattal viseltetik. Tehát tárgyilagossá az író érzü-
lete. De tárgyilagossá előadása is. A tényeket be-
szélteti egyszerűen, és nem áll reflexióival az ol-
vasó és tárgya közé. Saját szemével láthat az ol-
vasó, s nem az író szemüvegén át. — Előadásá-
ban ugyan nélkülözzük azon festői erőt, melyhez
a nagy Toldy e nemű munkái hozzászoktattak;
de azért kellemes az, cikornyátlan — csak néha
burkolózik mystikus homályba, s néha esik bele
a divatlapok tárczacikkeinek hatásvadászó irmo-
rába — folyó és magyaros. R. élete méltólag
van megírva. — i — l.

Csíky Gergely. A jóslat. Vigjáték
öt felvonásban. Másod-
dik kiadás. Budapest. 1879. — Most jelent meg
második kiadásban Csíky fent címzett vigjátéka, me-
lyet a m. t. akadémia, az 1875-i Teleky-pályázaton
száz arannyal jutalmazott. Tekintve a pályá-
koszorozott mű katolikus pap-szerzőjét, ki eddig-
elő egyházirodalmunknak is buggó munkása volt és
az utóbbi 3 év alatt a színműirodalom mezején,

műveivel egymásután ritka fényű babérokat aratott, bemutatjuk azt olvasóinknak és elmondjuk arról, főleg vallás-erkölesi szempontból nézeteinket.

A mű terve ez: Olympia. Apolló delphii jósdájának jósnője, elhagyva a jósdát, kíséret nélküli a világba megy, hogy a jósda négy szüzének, kik minden 20 évben újjakkal szoktak feleseréltetni, Hellás városaiban férjeket keressen. Adrastos, a jósda főpapja s ennek segédje, Dioscorus aggódva várják Olympiát, mert ha ez utban, melyet Apolló kísértésül rendelt, Olympia szerelemre gyulad; ha idegen vágy férközik szívébe s arczát halandó férfi ajka éri: ha Olympia is nő lesz, mint a többi nő: akkor a jósda romba dől, ajka elnémul örökre; tarlóvá lesz a zöldelő berek s Kastal forrása kiapad, mert akkor Olympia nem lesz méltó Apolló szellemére, hogy isten ajka szóljon általa. A mint ezen ketten aggódva töprenkednek, megérkezik Olympia. Zavarodottsága, szaggatott hangja s nyomában a bokor zörrenése gyanút ébresztenek. Helios nevű ifju követé csakugyan lépteit, ki iránt Olympia is szerelmet érzett, de kötelességének tudatában meg nem tántorodik, azért az ifjut egyik szüznek: Eryciának szánja. Adrastos és Dioscorus veszve látják a jósdát és önmagukat is. Elhatározzák, hogy az Olympia és Helios közt vélt viszonyt megakasztják s Olympiának a férfit, kinek tekintetére megrezzent szíve, többé látnia nem szabad. Helios kilép a bokorból és Adrastostól kér tájékozást, hogy a hölgy, a kit követett, merre tünt? Adrastos, mint tapasztalt öreg azt ajánlja neki, hogy holnap jöjjön Apolló templomába s Pythiától kérjen szíve ügyében tanácsot. Ezt mondá neki, mielőtt elváltak, Olympia is, csakhogy Olympia ezt őszintén tanácsolá neki, Adrastos pedig, hogy majd rászedje őt. — Ezzel az első felvonásban meg van vetve a cselekmény alapja s következik a 2-ik és 3-ikban a bonyolítás. Adrastos és Dioscorus a csel batalmához folyamodnak, hogy az Olympia s Helios közti viszonyt szétszakítsák. A bonyolítást az epizodok viszik keresztül. — Vendéglői teremben vagyunk a delphii jósda mellett. Agrion koresmáros, Apolló holnapi ünnepére várja a sok vendéget és az ott iddógáló korhely Sosiosnak, a jósda szolgájának keservesen panaszkodik, hogy elmúltak a jó idők, Hellásnak többé nincs igaz hite, nem sietnek Apolló jóslatát hallani. Sosios biztató beszéde közben egyszerre betoppan három athéni ifju: Aristos, Glaukos és Tiamis, kiket Olympia hívott Delphibe feleségért. Komikummal telt beszéd fejlődik ki most az ifjak közt, melybe Sosios, a jósda szolgája is belévegyül és jó jutalom reményében úgy mutatja be magát, mint a ki érdekükben sokat tehet. A mint Sosios az ifjaknak jámbor képpel magyarázza, hogy mily boldog, a kinek Apolló jelöl feleséget, egy felette szívdérítő epizod fejlődik ki a nősülni készülő ifjak előtt: egy veszekedő házaspár rohan tudniillik a koresmába: Nausikles és Harpya. Harminez év óta folytonos czivakodásban élnek együtt és most Apolló

jósdájához jöttek szerencsét próbálni, egymás kölcsönös ámitására azon ürügyöt használván, hogy miután eddig házasságuk gyermektelen volt, talán Apolló betölti szívök vágyait; — valódi czéljok pedig az volt, hogy Apolló válassza el őket és más házaspárt adjon nekik. Classicus a vén Harpya tetszselgése s kaczerkodása az ifjak és Sosios előtt. Sosiosnak így panaszkodik:

Harminez év óta sorvad bus szívem,
Kiállhatatlan férjem oldalán,
És annyi éve hasztalan eped
Oly ifjuért, ki értse bájaim.
A szenvedés elég volt. Szerelem
Kell most szívemnek, égő szerelem —
Ez az, mit Apollótól kérek én.
Férjemnek — ismered az élnetlent, —
Könnyű volt jó ürügykép mondani,
Hogy gyermekért könyörgök Delphiben,
— Mert házasságunk magtalan, — a bamba
Elhítte s útra kelt. Kell is nekem
Ily férfiutól gyermek, apja mása!
Egészen más ah! édesebb ezerszer,
Miért hő vágygyal istenhez könyörgök:
Mentsen meg végre férjemtől, e szörnytől,
És adjon mást helyette, bájos ifjat,
Kinek szerelme érettem lobog,
Ki szívemet meg tudja érteni

Mire Sosios satyrikus komolysággal így válaszol:

. méltányos kívánat.
Oly bájos, gyöngéd nő, minő te vagy,
Szebb s ifjabb férjet érdemel valóban.

Sosios aztán jó pénzért mindkettőjöknek ajánlja, hogy csak bizzanak benne, minden ő rajta fordul meg. — Jön egy másik epizod. Új vendégek érkeznek: Lerine és Phryne korinthei ledér lányok, kik hűtlen kedveseiket: Aristost és Glaukost jöttek keresni Delphiben. A koresmárostól megtudják, hogy itt a két gavallér, — sőt épen benyitnak a vendéglőbe s nagy meglepetésökre magok előtt látják a két szép leányt. Ijedtséggel kerekét oldának és szaladnak; a lányok pedig utánok, de ezek, a mint az ajtón kilépnek Adrastos főpapba s Dioscorusba ütődnek, kik aztán őket feltartóztatják, mialatt a két ifju szépen emenekül. Adrastos a két leányt megigéri, hogy férjet szerez nekik, csak amint ő mondja, úgy tegyenek. — Helios és Knemon — ez utóbbi szintén athéni ifju, — meggyeztek, hogy éjjel, a jósda kertjében Olympiát és Eryciát légyottra várják. Ezt Adrastos megtudta s hogy a szerelmeseiket felültesse, Olympiát és Eryciát bezáratta s a kitűzött helyre a két korinthei leányt, Lerinát és Phrynét állítá, még pedig Olympia és Erycia szokott öltözetében, egyiket feketeben, a másikat fehérben, azon utasítást adván nekik, hogy férjök a megjelenő két ifju leendő szökjenek el velök. De a terv nem úgy ütött ki, a mint tervezve volt. A liget ajtaja nyitva levén, vesztökre Aristos, Glaukos és Tiamis is belopóztak és a mint épen Lerináról és Phrinéről beszélgetének, hogy a koresmában mily szerencsésen megmenekültek tőlök, a két leány hirtelen köztök terem, mire az ifjak Knemonnal együtt ismét futásnak erednek, a lányok pedig utánok. Sosios a zajt

észrevevén, s azt híven, hogy Olympiát szöktetik, nagy lármát csap és a papok, szolgák szaladnak az ifjak után. Olympia ez alatt az őrizet alól kiszabadul és találkozik Heliossal, a ki szökésre akarja birni Olympiát, de ez, hivatkozva arra, hogy az ő szive, földi érzelmenek zárva van, a feryet visszautasítja. Ez alatt Adrastos a templomban keresi Olympiát, s miután ott nem találta, ő is azt hitte, hogy O. csakugyan megszökött. Amint haját tépve átkozza végzetét, hozzák Lerinát és Phynét, kik most Adrastost bevesen megtámadják, hogy miért üz velök bolondot: megszökteti s aztán elfogatja őket. — A negyedik felvonásban megindul a drámai kifejlés. Olympia ünnepélyes kíséretben megjelen és jóslatokat mond. Legelőször Harpya lép eléje; utána Nausikles, Aristos, Glaukos, Tiamis és — Helios. Olympia mindenkinek azt jósolja, hogy azon éjjel a Parnass oldalán levő barlangokban találják fel üdvöket. Midőn Heliosnak mondá a jóslatot, O. izgatottan felsikolt és lehanyatlik. Adrastos azt hiszi, hogy O. hitszegővé lön és így a jósdának vége, azért intézkedik, hogy ha a jósda elvesz is, O. ne másé, hanem övé legyen. Dioscorus által a jósdát felgyujtja. Ez alatt mulatságos episodok folynak le Sosios közvetítésével. Azok, kiknek O. jóslatot mondott, megjelennek éjjel Parnass oldalán. Jön Harpya, kit Sosios egy barlangba bujtat, hogy ott várja az istenküldte ifjut. Ömlengései telvék satyrával. A gonosz Sosios Helios és Nausiklest vezetí Harpya barlangjába, hogy majd ott lesz a nő, a kit Apolló ad nekik. Amint tapogatózva a sötétben haladnak befelé, Harpya elragadtatással ragadja meg egyiket jobbról, másikat balról és így hálálkodik:

Óh nagy Apolló, köszönöm neked!
Csak egyet kértem és kettőt adál.
Apolló ah mi böles vagy és mi nagy,
Aldó kezéd hálával érzem" stb.

Szép ifjak
En mindkettőre egyformán vagyok,
Szivemben mindkettőnek van helye!
Szerelmem mérhetetlen kíneseit
Megosztom kettőtök közt, ám azért
Egész szerelmem birja mindenik,
És birtokában gazdagabb leszen
Mint hogyha birna száz nőt egymaga. —
Szép ifjak
Boldoggá teszlek mindkettőtöket.
És én boldog leszek ti köztetek!
Szerelmetek virágos utain
Vezessetek az üdv ölébe engem,
Ah engem, engem. — boldog Harpyát!

Itt nagyszerű komikus jelenet következik, a mint Nausikles és Harpya egymásra ismernek. Helios a barlangban marad és várakozik. Jön Adrastos, erőszakkal hurezolja Olympiát, kit heves szóváltások után azon barlangba taszít, melyben Helios van. Helios kirohan; a megrémült Adrastost hátrálóki s átöleli Olympiát. A sziklaösvényen pedig lefelé jönnek párosával mint férj és feleség az ifjak és lányok, köztök Harpya is Nausiklessel kibékülve, s

Helios erotikus hangu rövid szózatával a darab véget ér.

E szindarab, mint költői mű igen sok szépséggel ékeskedik, s tökélyei feledtetik azon hibát, melyet szerző a tárgyválasztásban elkövetett. Vigjáték tárgyaúl, szabály szerint, nem a történetből, hanem a közéletből, nem is a multból, hanem a jelenből vett közönséges esemény választandó. Mert, habár az író történeti személyek — és eseményekben is megjelenítheti azon hibákat, melyeket gunyolni s ostorozni akar, de a vigjáték célja: a nevetve oktatás, sokkal biztosabban eléretik akkor, ha a nevető a kinevetettben hasonmását látja. És ép ezért az erkölcsi hibákat és fogyatkozásokat személyesítő szereplőkül is közönséges személyek alkalmazandók, nem pedig olyanok, melyek általában tekintélyt képviselnek, pl. alispánt, bírót, papot, jegyzőt stb. mert ez esetben könnyen megvetés és megalázás tárgyává lesz azon állás is, melyet a gunynak és nevetésnek kitett személyek viselnek. Igaz, hogy az ily szerkezetű vigjátékok, személyi gyengeségek vagy módíságok karrikatúrázása által talán jobban megnevetetik a közönség egy részét, de oktató rész annál kevesebb lesz benne. Pl. ha valaki a részegséget vagy kapzsiságot egy papban, vagy barátban személyesítve szerepelteti, nagyobb derűtséget képes előidézni, mintha ily szerepre közönséges személyt választana. Csakhogy ilyenkor nem is annyira az erkölcsi fogyatkozást, mint a szereplőt nevetik és minden ilyen esetben a szereplő állása is pelengérré állítatik. Nem az előttünk fekvő műre vonatkozólag mondjuk ezt, bár a tárgy ellen, mely a rómaiak vallási életéből van véve, e szempontból is tehetnénk némi kifogást. — A jellemzések közt leggyengébbnek tartjuk Adrastos főpap szerepét, a ki mint csaló, ámitó s celszövő szerepel, kinek az egyik korinthis lány is ezt mondja:

„Óh te vén gazember!”

Lélektanilag is legkevésbé sikerült alak. Adrastos nem főpaprak való szerepet visel és nem viseli azt úgy, mint főpaprak kellene. Hiányzik jelleméből a bátorság és hatalom, pedig Apolló papjai birhattak mindkettővel. Sokkal jobb és a főpapi jellemmel megegyezőbb lett volna azon felfogás, ha a celszövő s boszuálló szerepe helyett, tisztább jellemben kizárólag a kötelesség álláspontjára helyezi a szerző a főpapot, mint a ki körömszakadtáig küzd a mellett, hogy az Olympia s Helios közti vélt viszonyt megszakassza s így a jósda mentve legyen. Csakhogy ily felfogás mellett a tárgy könnyen tragikussá változott volna. De alkalmasabb is lett volna a tárgy tragoediára, mint vigjátékra. — A többi szereplők közt legsikerültebben domborodik ki Harpya alakja. A szerző, mint szobrász vagy festész sem állíthatta volna élénkebben szem elé a házsártosságot, gyávaságot és kapzsiságot, mint Harpya, Nausikles és Sosios szerepében. — Legsikerültebb az előadás, melyben a szerző éles elmé-

jét, élénk képzeletét, érzelmdús kedélyét, genialitását ragyogtatja. Komikum, élez, satyra van benne elég, csak hogy többször nyilatkoznak a beszédben, mint a cselekvésben. Megfordítva jobb volna. Szellemdús vonatkozásai találók, sokszor rejtettek, de annál hatásosabbak. Sokszor, midőn valamely indulatot, vagy szenvedélyt fest, mint sötét felhőből csap le csipős és mindig finom ezélatokban, a komikum vagy élez nem ijesztő, hanem gyönyörköd-tető villámú s az élet, érzelem vagy cselekedet visszasságát mosolygó fényvel világítja meg. — A nyelvezet művészi kézre mutat.

Csiky, irodalmunk ünnepeltje most. Föllépését és a színirodalom terén eddig szerzett babérait feltünőbbé teszi azon körülmény, hogy katolikus pap. Mi is, ép ezért kétszeresen örülünk fényes tehetségének és sikereinek, s hiszszük, hogy ő Thalia templomában is katolikus pap marad és a színirodalom terén a katolikus világnézet szellemében ervényesítendő Krisztus tanításáról táplált és kifejlesztett ritka tehetségét. Eddigelé három koszoruzott színművel és két fordítással gazdagítá irodalmunkat. Ezek közt csak egy van hazai tárgyú; a többi idegen. Mi azt ohajtánók, hogy ezután ne a pogány ókorból, ne is spanyol kalandokból merítse tárgyát, hanem inkább hazánk eseménydús történetéből, vagy a magyar társadalmi életből. Magasztalja népünk jó tulajdonait; ostorozza bűneit és félszégeit. Varázsolja szymeink elé azon kort, midőn hazánk, nagyságának és boldogságának zenithjén tündökölt; támaszsa fel dicső őseink viselt dolgaiban a magyar nemzet erényeit, lelkesítésül ez erényekben megfogytakozott és a bajok terhe alatt roskadozó utódoknak, szeretni Istent és hazát!

A mű vastag hollandi papiron diszes initalékkal Lipesében nyomatott. Kapható Tettey Nándornál, Budapestén. Füzve 1 frt. 20 kr.; diszkötésben 2 frt.

—k.—n.

Maszlaghy F. Elbeszélések. Irta M. F. Esztergom: Ára: 1 frt. Megvallom: azon kíváncsisággal vettem kezembe ezt a könyvet, melylyel olyan egyén műve iránt viseltetünk, kiről tudjuk, hogy csak szépet, kedveset produkálhat. Szerzőt dél-franciaországi utleírásából ösmertem meg először s kimondhatatlanul örültem ez ismeretségnek: az utleíróról alkotott régi eszményképem valósult meg benne, ki száraz statisztika s rideg leírások helyett élőképeket ad, melyek tele szellemmel, bájjal, édes vonzerőt gyakorolnak a fogékony szívre. Soha utleírás annyira le nem kötött; föltaláltam abban a magasztos eszméket, nemes gondolatokat, a lelkesültség és meggyőződés amaz átható nyilvánulását, mely elfoglal a nélkül, hogy fárasztana; megköt a nélkül, hogy terhünkre lenne; söt gyönyör a vele együttthaladás, együtt-gondolkozás- és érzés.

Természetes, hogy elbeszélései nem kis mér-

tékben költék föl várakozásomat s mohó vágygyal nyultam a könyv után, hogy az általa nyerendő élvezet néhány kellemes órát szerezzen nekem. S az eredmény? A Maszlaghy irodalmi érdeméről alkotott ítéletem keretébe ez a műve teljesen beillik. Föltaláltam ebben az ő magasztos eszméit, nemes gondolatait, meggyőző érzelmeit azon irány öltönyében, mely izléses szingazdagságában, nem kápráztatja a szemet, de kellemes benyomást gyakorol a lélekre. Maszlaghy áhitatra hangol, lelkesedésre buzdít, könyekre fakaszt, mosolyra derit leírásai, rajzaival; magával ragad, elbájol s édes varázsszal hat lelkünkre a nélkül, hogy ezt akarná, keresné; a nélkül, hogy e hatás kedveért elhagyná a mesterkéletlenség, az egyszerű természetesség útját. Még ott is, hol a lélek legmagasb spheráiba emelkedik; hol a természetfölötti isteni ereje zug és harsog szavaiban: még ott is egyszerűen nemes; ott is arra a gondolatra kelt, hogy hiszen ez igen természetes. ennek így és nem másként kell történnie.

Midőn e kedves könyv által bennem okozott emez általános benyomásról ekként számot adtam, távol van tőlem hizelegni Szerzőnek, kit személyesen nem is ismerem; jól tudván: mily helytelenül fog-nám föl a critica czélját és Szerző jellemét, ha az elsőt az utóbbi pusztá magasztalására használnám. Az érdemnek nyilvánítám így az elismerést s öszintéségemről azzal teszek tanubizonyságot, hogy Szerzőt hibájára is figyelmeztetem, melyet, szerintem, A vén katonaleánya című beszélyében az egyszerűség és a lélektan rovására elkövetett. Nem irányának mesterkéltsege, hogy úgy mondjam, fennhéjázása által vét az egyszerűség ellen, hanem az által, hogy tárgyát egy kissé erőlteté s a frappansnak áldozatul hozá a természetet. És ebben van, ebben gyökerezik a lélektani hiba is. Katinkában az ártatlanság vonzó képét rajzolja le, de gyermeki naivitásának festésében tullott a czélon, feledvén, hogy Katinka világlátott gyermek volt, többnyire katonák közt élt, maga atyja is meg lehetős nyers katonalevén: lelkében tehát megvolt már képe a világnak, természetesen ártatlan kép, de azért eléggé szinezett. A zárdából haza kerül-vén 17—18 éves korában átveszi atyja háztartásának vezetését s vezeti azt, Szerző szavai szerint, katonai rendben: ehhez már több kell, mint gyermeki ösztönszerű ügyesség, ehhez már érzelmes női tapintat kívántatik. Katinka négy éven keresztül volt így jó anygala atyja házában, tehát 20—21 éves. Ekkor megyen először bálba, a hol megismerkedik Alfréd báróval, kitől ellopatic, azon ámitással csalván őt kocsijára a báró, hogy haza viszi. — Szerintem itt van a lélektani hiba. Katinka ártatlan, szende szüz: szívesen elismerem, de kifejlett, tapintatos hölgy is, kiről semmi esetre sem szabad föltenni azt az ügyetlenséget, értelmi vakságot, hogy ne tudná, hogy neki, nagy leánynak, nem szabad, nem illik egy fiatal ember kocsijára egyedül ülni, habár csak hazáig is!

Még egy eszes (Katinkát pedig nagyon eszesnek rajzolja Szerző) 10 éves leánya is tudná ilyen körülmények között: mi illik, mi nem illik? Egy 20—21 éves hajadonról nem szabad kevesebbet föltenni.

Szerző, hű maradván itt is az egyszerűséghez, a természethez, könnyen megoldhatta volna problémáját, beleszerettetvén a leányba Alfréd bárót, s elvetetvén azt vele a generalis beegyezése nélkül. Mind amaz eredmény bekövetkezett volna így is, melyeket Szerző oly meghatólag esetel, melyek előidézésére hiba volt a tárgyon az erőszakot elkövetni.

A többi elbeszélésről csak szépet, elismerőt mondhatok; hisz a Vén katona lánya is nagyon szép; szép főleg kifejlődésében, ama nemes harcban, melyet a nő folytat férje megmentéséért.

Maszlaghy egyik virtuozitása az, hogy alakjaiban a valót adja híven, tele élettel; úgy látjuk azokat, amint a viszonyok kidomborítják. A lakatos-mester épen úgy rávall az igazi lakatos-mesterre, mint Borberek Barnabás a hét szilvafás kurta földes urra, no meg Doboky Alfonzine ő nagysága a jótékony angyalokra.

Legyen tehát szívből üdvözölt e művecske, mely a gyakorlott tollat mutatja be. Szerzőnek nem kívánhatunk jobbat, mintha lélekből kérjük: folytassa munkálkodását ezen a téren s áldja meg az Isten fáradságát!

Veszely Károly. Erdélyi kath. hit-szónok.

Szerkeszti és kiadja V. K. Kolozsvárt. 3 kötet. Ára: 4 fit. 40 kr. A Királyhágó-e az oka, vagy egyéb körülmény, hogy Erdély meglehetősen elszigetelten van fölünk, főleg irodalmát illetőleg kevés az, mi tudomásunkra jó, minek, hogy mégis megkísértem okadatolni ezt a dolgot, talán ott találhatjuk alapját, hogy az erdélyiek maguk nem buzgalkodtak irodalmi jeleseit velünk megismertetni, a közelmúltban kevés lévén még náluk az irodalmi telegraf: ujság, lap, melynek feladata leendett minden fontosabb mozzanatról bennünket értesíteni, kik testvéri szeretettel kísérjük az ő haladó lépteiket s szívükből örvendünk minden elért sikeröknek. Pedig hát nem kevés azok száma kik szorgalmas jeles munkások valának, ilyen maga Szerző is, ki azonban már ismert előttünk, kit régen úgy tekintünk, mint fölkent bajnokát egy sz. ügynek, melyet buzgó akarattal siet diadalra segíteni: s ki fenn címzett vállalata által nagy szolgálatot tön az egyházi szónoklati irodalomnak.

Három kötetes kiadványában Erdély jeles szónokainak beszédeit nyújtja, ömagának, mint szerényen megjegyzi, csak a gyűjtő érdemét kívánván s mi kész szíveséggel adjuk meg ez érdemet, elismerjük azt azon indokolással, hogy a múlt vagy jelen kincsét hangya szorgalommal összegyűjtő, megőrző s az utódokra eredeti értékökben átszarmasztató kéz mindig tiszteletre méltó.

S e gyűjtemény kincs, melynek elveszte kár leendett, kiadása nyereség az egyházi szónoklati irodalomra.

A legnagyobb részt, két kötetet, néhai Szabó János károlyfehérvári kanonok vasárnapi és ünnepi homiliái képezik. E homiliák teljesen megérdemlik a szerkesztő dícséretét, melyet előszava XXIV. lapján azokra elmond. A tiszta, világos gondolatmenet, szabatos kerekdedség, logikai rend, meggyőző érvelés, s átható meggyőződés a vonások, melyek a homiliákat jellemzik. Ezeken fölül nyelvezete egyszerűen nemes, leereszkedő a tudatlanabb nép fogalomköréhez, a nélkül, hogy megszűnnék művelt lenni; a költői föllengés, merész képek, megrázó eszmeszárnyalások nem találhatók bennök, mégis mesteriek e beszédek: az egyszerűség, a természetes mesterművei. S midőn ilyenek: nincs hátrányukra a művészi hiánya; érdemök megmarad abban, hogy kedvesen vonzanak, meggyőzőleg tanítanak s bennök úgy otthon találja magát az ember, mintha a család tűzhelyénél ülne, az ősz családfő ajkairól hallván lehangzani az áhitat nemcsináló szavait.

A harmadik kötetben Szakácsi Vitos, Kovács Antal, Dr. Éltés Károly s megint Szabó János néhány beszédekkel találkozunk. A nevezettek Erdély kiváló férfiai valának s e munkában képviseltetésök nagyon is helyén vagon. A miket Szabó János homiliáiról mondtam, emezekre is alkalmazható, beszédek híven felelő meg az egyházi szónoklat követelményeinek. Mindenikben föltalálható a világosság, szabatosság, érthető, csinos nyelvezet, a meggyőződés ama nimbusa, mely nélkül az egyházi szónoklat csak szépen esengő phrázis.

Midőn ezeket így, a szíves elismerés hangján, elmondtam, szerencsét kívánok a Szerkesztő urnak vállalatához s Istennek azon áldását, mely az elvetett magot százszorosán gyümölcsötteni.

v. a.

Huszár Károly „Történetekkel és magyar közmondásokkal felvilágosított egyházi beszédek minden vasár- és ünnepnapra. Hatodik évi folyam. Budapest, 1878. S. r. I—XX. 1—446.

E mű huszonötödik munkálata a szorgalmas és jeles szerzőnek, melyet a magyar lelkészkedő papság azon tagjainak ajánl, kik eddigi munkálatait szívesen felkarolták. E lelkészek száma 1690 re rug, kiknek neveit betűrendben műve elején közli szerző. Már ez maga becses adalék leend a lelképásztorkodás történetének azon szakaszára nézve, melyben a hazai egyházi szónoklat felkarolása fog tárgyalatni. — E vaskos 29 ives kötet összesen 74 szent beszédet tartalmaz advent I. vasárnapjától pünköst után XXIV. vasárnapig, tehát az egész egyházi évkör minden vasár- és ünnepnapjára. A munka borítékáról értesülünk, hogy e vállalat VII. évfolyama is sajtó alatt van, nemkülönben a „Bibliái történet” második kiadása két kötetben

s végül jelenti szerző, hogy miután számosan jelentkeztek, a „Vasár- és ünnepnap i egyházi beszédek” első három évfolyama szintén újra fog nyomtatni.

Az egyháziro dalomban oly előnyösen ismert

munkás szerző e kiadványával tüzetesen ismételve foglalkoztunk lapunk mult évi folyamában, feltüntetvén a munka fény- és árnyoldalait. Erőt és al dást kívánunk a t. szerzőnek további üdvös munkásságára.

A kath. hirlapirodalmat hazánkban ez évben következő hirlapok és folyóiratok képviselik:

I. **Magyar Állam** (Idők Tanuja). Egyetem es politikai napilap. Budapest. XX. évfolyam. Kiadó-szerkesztő Lonkai Antal. Egész évre 20 frt.

II. **Magyar Korona**. Politikai, társadalmi és közgazdasági napilap. Budapest, Szerk. báró Jósika Kálmán. III. évf. Egész évre 12 frt.

III. **Religio**. Egyházi és irodalmi folyóirat. Budapest, XXVIII. évf. Kiadó és szerkesztő Dr. Breznay Béla. Megjelenik hetenkint kétszer, szerdán és szombaton. Egész évre 10 frt.

IV. **Katholikus Hetilap**. Budapest. Kiadja a Sz.-István-Társulat; szerkeszti Ágoston Antal. Egész évre 4 frt.

V. **Egri egyházmegyei Közlöny**. Eger. XI. évf. Kiadja Zsendovics József; szerkeszti Rapaics Rajmond. Megjelenik minden hónap 1-én és 16-án. Egész évre 2 frt.

VI. **Népujság**. Politikai és vegyes tartalmu lap. Eger. X. évf. Kiadó és szerkesztő Luga László. Megjelenik minden csütörtökön. Egész évre 2 frt.

VII. **Népiskolai Tanügy**. Katholikus nevelésügyi lap. Eger. X. évf. Kiadja és szerkeszti Katinszky Gyula. Megjelenik minden hónapban kétszer másfél iven. Egész évre 4 frt.

VIII. **Uj Magyar Sion**. Egyháziro dalmi folyóirat. Esztergom. X. évf. Kiadó és szerk. Zádori János. Minden hónapban egy füzet. Egész évre 6 frt.

IX. **Jézus sz. Szívének hirnöke**. Kalocsa. Megjelenik minden hónapban egyszer két iven. Kiadó és szerk. Kubinszky Mihály. Egész évre 1 frt.

X. **Irodalmi Szemle**. Könyvészeti szaklap. Eger, IV. évf. Megjelenik minden hónap el

sején egy vagy másfél iven. Kiadó-tulajdonos és szerkesztő Luga László. Egész évre 1 frt.

XI. **Tájékoztó**. Havi folyóirat. Megjelenik minden hónap 15-én. Budapest, II. évf. Kiadó-szerkesztő Füssy Tamás. Egész évre 6 frt.

XII. **Das Recht**. Conservativ-fortschrittliches Organ für Politik und Volkswirtschaft. Pozsony. Napilap. VIII. évf. Szerkesztő: Otcoska Károly. Egész évre 12 frt.

XIII. **Der Landbote**. Temesvár. VIII. évf. Kiadó és szerk. Dr. Wolafka Ferd. Heti lap. Egész évre 2 frt.

XIV. **Havi Közlöny**, az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. Temesvár, II. évf. Minden hónap 15-én. Szerkesztő-kiadó Tokody Ödön. Egész évre 4 frt.

XV. **Kalocsai Néplap**. Politikai hetilap. Kalocsa. Megjelenik minden csütörtökön egy iven. Felelős szerkesztő Mócsy Antal. Egész évre 2 frt.

XVI. **Népbarát**. Ismeretterjesztő hetilap, téli olvasmányul a nép számára. B-Gyula. Megjelenik minden szombaton. Szerkeszti és kiadja Göndöcs Benedek. Ára 3 hónapra 30 kr.

A hirlapok- és folyóiratokkal kapcsolatban megemlítjük még a következő két füzetes vállalatot:

1. **Isten Igéje** sz. beszédekben. Esztergom IV. évf. Minden hónapban egy füzet. Szerkeszti Fábian János. Ára 2 frt.

2. **A katolikus hitszónok**. Egyházszo noklati folyóirat. Budapest. II. évf. Megjelenik havi füzetekben minden hó elején. Kiadó Grimm. Ára egész évre 6 frt.

Könyvészet.

Archaeologiai Közlemények a hazai műemlékek ismeretének előmozdítására. Kiadja a m. t. akad. archaeologiai bizottsága. XII. kötet (uj folyam. IX. kötet.) 2 ft.

Bergaigne La Religion védique d'après les hymnes du Rig-Veda Tom I-er Paris 1 ft 20 kr.

Braglie (l'abbé de) Conférences sur la vie surnaturelle, prêchées dans la chapelle de Ste Valerie, pendant le carême de 1878. Paris 1 ft 80 kr.

Budapesti szemle. A m. t. akademia megbizásából szerk. Gyulai Pál 37. sz. 1879. Jan-febr. 2 ft.

Csiky Gergely. A patak hidja. Elbeszélés. Ára 60 kr.

Dazy (R.) Essai sur l'histoire de l'islamisme. Trad. du hollandais par V. Chauvin. In—8. Paris 4 ft 50 kr.

Fèvre (Mgr.) Histoire apologétique de la papauté depuis saint Pierre jusqu'à Pie IX. Tomes I. à III. Prix de souscription à l'ouvrage complet en 7 volumes Paris 21 ft 20 kr.

- Griveau* (Algar) Étude sur la condamnation du Livre des Maximes des saints 2 vol. in—12. Paris 6 ft.
- Heinrich* Dr. J. B. Dogmatische Theologie III. Bd. 2 Aht. 1 ft 92 kr.
- Hirschel*. Dr. J. J. Drei Fragen über die Civilehe 45 kr.
- Hundhausen* Dr. L. J. Das zweite Pontifical. Schreiben des Apostelfürsten Petrus. 80 kr.
- Kanyurszky György*. Az élet halála és a halál élete. Egyházi beszéd, melyet a kalocsai érseki székes-egyházban, az 1878-ik év utolsó napján mondott dr. Kanyurszky Gy. Kalocsa. 28 l. Ara?
- Kreitel* W. Voltaire. Ein Beitrag zur Entstehungsgeschichte des Liberalismus. 2-te Hälfte. 1 ft. 65 kr.
- Monumenta Hungariae* historica (Magyar történelmi emlékek) Kiadja a m. t. akad. történelmi bizottsága. IV. osztály. Magyar diplomaciai emlékek Mátyás Király korából IV. kötet. 2 ft.
- Műveltség szabályai* a növ. papok számára. Latinból fordítva. Kalocsa. 28 lap. Ara?
- Pelesz* Dr. Julian Geschichte d. Union d. ruthen. Kirche m. Rom. v. d. ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart. I. Bd. Von den ältesten Zeit bis z. Wiederherstellung der Union d. ruthen. Kirche mit Rom. (1393) 8. (638. S.) Geh. 4 ft.
- Postel* (l'abbé) Histoire de sainte Angèle Mérici et de tout l'ordre des Ursulines depuis sa fondation jusqu'au pontificat de S. S. Léon XIII. 2 vol. in—8. Paris 9 ft.
- Magyarorsz. régészeti emlékek kiadja a magy. tudom. akad. archaeologiai bizottsága III. kötet. 2 rész. 6 ft.
- Schneemann*. Gerhard S. J. Die Entstehung der thomistisch-molinistischen. Controverse. Eine dogmengeschichtl. Studie. 1 ft. 30 kr.
- Talabér-Zollner* Egyházi beszédek 9. füzet, vagyis II. egyházi évfolyam. A sz. idők és helyiségek. I. kötet Adventtől husv. után IV. vasárnapig. Budapest, 1879. Tettey és társa. 241—400 l.
- Ujfalvy* de Mezö-Kövesd (Ch. E. de.) Le Kohistan, le Ferghanah et Kouldja avec un appendice sur la Kachgharie. Gr. in—8 avec cartes et plans. Paris 9 ft.
- Vetter* Antal Tanulmányok a sz. irás és a tudományok közti állítólagos ellentétéről. II. kiadás 2 ft 50 kr.
- Wacker* Theod. Friede zwischen Berlin und Rom. Geschichtl. Erinnerungen aus der Blüthe des Kulturkampfes. 60 kr.
- Weckstimmen*. Neue. Jahrg. 1879. 1 Hft. Jährlich 12 Hefte. 80 kr.
- Zeitschrift* f. Kathol. Theologie redig. v. Dr. J. Wieser u. Dr. F. Stentrup. III. Jahrgang. 4. Hefte. 3 ft.

Külföldi hírlapok és folyóiratok.

I. FRANCZIÁK:

- Annales catholiques*. Recueil hebdomadaire. — prix 12 franc par an, rue de l'Abbaye 13, à Paris.
- Clocher*. Recueil hebdomadaire, — prix 7 fr. par an, rue de Sèvres 11, à Paris.
- Contemporain*. Recueil mensuel, — prix 25 fr. par an, rue Casselte 29, à Paris.
- Correspondant*. Recueil bi-mensuel, — prix 35 fr. par an, rue de Tournon 29, à Paris.
- Enseignement catholique*, journal de prédicateurs. Recueil mensuel. — prix 12 fr. par an, rue Madame 60, à Paris.
- La femme et la famille* et le journal des jeunes personnes. Recueil mensuel. — prix 12 fr. par an, rue Bonaparte. 82.
- Le foyer*, journal de la famille. Recueil hebdomadaire, — prix 8 fr. par an, rue Bonaparte 53, à Paris.
- Journal de la jeunesse*, Recueil hebdomadaire. — prix 20 fr. par an, boulevard Saint-Germain, 79.
- Journal de la Predication*. Recueil mensuel, — prix 12 fr. par an, rue du Cherche-Midi 87, à Paris.
- La jeune mère*. Recueil mensuel, — prix 8 fr. par an, rue Garancière, 10, à Paris. Les abonnements datent du 1-er novembre.
- Revue de l'enseignement chrétien*. Recueil mensuel. — prix 15 fr. par an, rue de la Serbie, à Nîmes, et rue François 1-er 8, à Paris.
- Revue des sciences ecclésiastiques*. Recueil mensuel, — prix 12 fr. par an, rue Saint-Denis 22, à Amiens, et de l'Abbaye- St-Germain 18, à Paris.
- Nouvelle revue théologique*. Recueil paraissant tous les deux mois. — prix 6 fr. 50 c. par an, rue Bonaparte 66, à Paris.
- Annales de philosophie chrétienne*. Recueil mensuel, — prix 20 fr. par an, rue de Babylone, 30, à Paris.
- Etudiant catholique*. Recueil hebdomadaire, — prix 10 fr. par an, à Gand (Belgique.)
- Revue de France*. Recueil mensuel, — prix 20 fr. par an, rue de la Fenillade 3, à Paris.
- Revue des questions historiques*. Recueil trimestriel, — prix 20 fr. par an, rue de Grenelle- St-Germain 25, à Paris.
- Missions catholiques*. Prix 10 fr.
- Revue du monde catholique*. 25 fr.
- Revue theologique*. 12 fr.
- Revue de theologie et de philosophie* 3 fr 25.

II. OLASZOK.

- Il fedele*, Lucca, settimanale, annata l. 4, 50.
Popolo cattolico, Milano, settimanale, ann. l. 3.
Verona fedele, Verona, 3 volte la settimana, ann. l. 10.
Eco cattolica, Napoli, settimanale, ann. l. 5.
Corr. della campagna, Cremona settimanale, ann. l. 5.
Settimana religiosa, Firenze, settimanale, ann. l. 3.
Eco di s. Giuseppe, Verona, settimanale, ann. l. 3.
Il galliani, Napoli, settimanale, ann. l. 12.

- Parola cattolica*, Messina 2 volte per settim. ann. l. 10.
Operaio cattolico, Massa-Carrara, 2 volte per sett. ann. l. 8, 50.
Ape ligure, Chiavari, settimanale, ann. l. 3.
Buona famiglia, Cremona, settimanale, ann. l. 3.
La fedeltà, Roma, settimanale, ann. l. 3.
Il veridico, Parma, settimanale, ann. l. 3, 60.
La luce, Parma, 2 volte per sett. ann. l. 6.
Voce di sardegna, Cagliari, settimanale, ann. l. 6.
Il bérico, Vicenza, 2 volte per sett. ann. l. 8.
Foglietto di vicenza, Vicenza settimanale, ann. l. 4.

Irodalmi vegyesek.

— *Pályázati hirdetés.* Néhány népbarát tizenöt drb. cs. kir. aranyat bocsátott a „Kalocsai Néplap“ szerkesztőségének rendelkezése alá népies munkálatok jutalmazására. E 15 aranyból három öt-öt aranyos pályadíjat alakítunk és pedig egyet a Kalocsai Néplap 1879-iki évfolyamában megjelenendő legjobb költemény, egyet a legjobb népies elbeszélés s egyet a legjobb ismeretterjesztő cikk jutalmazására. A pályázatból a szerkesztőség kebelében készült cikkek ki vannak zárva. Megkivántató kellek a költemény- és elbeszélésnél, hogy a tárgy a magyar népeletből vagy a magyar történetből legyen véve: az ismeretterjesztő cikknél, hogy tárgya a csak elemi képzésben részesült nép felfogásának megfelelően: s végre mind a háromra nézve az iránynak népies volta. A „Kalocsai Néplap“ szerkesztősége.

— *Az Athenaeum* irodalmi és nyomdai társulat azon alkalomból, hogy a jövő évben lesz száz esztendeje az első magyar hírlap megjelenésének, ez emlékezetes jubileumot azzal üli meg, hogy száz darab aranyat tűz ki a magyar hírlap irodalom történetének megírására. A pályadíj odaítélésére és a koszorus műnek az akadémiai kiadások sorába való felvételére az Athenaeum az akademiát fogja megkeresni.

— *A „Gyakorlati Hitelemzések“* a népiskolai I. osztályában című munka előfizetőit tisztelettel értesíti a szerző, hogy a mű nyomtatása kezdetét vette s lehetőleg iparkodni fognak annak befejezésével. — A tömeges pártolásnál fogva, melyben e mű eddig is részesült, a megrendelési ár 1 frt marad egész a megjelenésig; de a bolti ár a mű terjedelmességéhez mértén tetemesen drágább leend. A megrendelések egyszerűen: Kelet-érnek címzendők Bajára (Bács m.) állami képezdébe.

— *Woerl Leo*, a buzgó würzburgi kath. könyvkiadó, kinek „Weltrundschau über die kath. Presse“ című műve nyomán lapunkban tavál a

kath. lapirodalmat ismertettük, ez évben kiadta a világ kath. conservatív irányu lapjainak statisztikáját. A kis 62 lapnyi könyvecske adataiból közöljük a következőket: A.) Európában van 1251 kath. conserv. irányu lap: ebből van Németországban 276, legtöbb Bajorhonban 74, és a rajnai tartományokban: 75. Austria-Magyarországban 113, külön Magyarországon 21 (különböző nyelven) Sveiczban 54, Franciaországban 266, Belgium és Hollandban 226, Angolhonban és Irlandban 77, Spanyolországban 43, s ezenkívül minden egyházmegyének hivatalos lapja van. Portugalliában 20, Olaszországban 174, végül Oroszországban 2. B.) Amerikára esik 142 lap, északra 123, délre 19. c.) Ázsiára, európai Török- és Görögországra 13. D.) Afrikában 9. E.) Australiában 10. Összeszámítva, a világ kath. irányu lapirodalma 1425 ujságot tüntet fel. Mindenestre tekintélyes szám. Megemlítjük még, hogy Woerl ezenkívül még ez évben „Die Publicistik der Gegenwart“ cím alatt megjelenendő füzetekben átnézetét fogja adni a világ egész, kath. és nem kath. lapirodalmának, és pedig az I. füzetben Baden, Bajor- Szászország, Würtemberg és Hessen, a II-ban Poroszország a III-ban az osztrák-magyar lapirodalmat akarja részletesen ismertetni; a további füzetek a többi országokkal fognak foglalkozni. Ha majd a mi viszonyainkat érdeklő rész megjelenik, hozzászólunk.

— *Dr. Rapaics Raymond* hittanárnak az egri érs. lyceumban, s papnöveldei aligazgatónak ő felsége az „udvari káplán“ címet adományozta. E kitüntetés által a magyar egyházirodalom is meg van tisztelve, mert t. barátunk az „Egri Egyházmegyei Közlöny“ szerkesztője is.

— *A kath. hierarchia és a pápai udvar* című Ő szentsége XIII. Leo pápa arcképével diszitett mű, míg a fönlevő csekély készlet tart, egyenesen a „Tájékoztató“ szerkesztőségéhez intézett

megrendelésre rendkívül árszállítással példányonként 1 frt 20 kr helyett 50 krajczáron kapható.

— *A mult 1878-ban* a magyar könyvszemle kimutatása szerint, hazánkban és hazánkról összesen 1703 könyv jelent meg. Ezek között van magyar nyelvű 1312, hazai nem magyar nyelvű 317 és hazánkat érdeklő külföldi mű 74.

— *Az akadémiai könyvtár* 1878-dik évben összesen 2096 munkával gyarapodott 1559 kötetben és 900 füzetben. A könyvtár összesen 10.997 egyén által használtatott, kik 12.836 munkát olvastak 209 napon.

— *Nagy irodalmi „Schwindel“* nyomában van jelenleg a londoni rendőrség. Az utolsó időben ugyanis az „Aldinák“ és „Elzevirek“ oly nagy számmal jutottak a bibliophilek birtokába, hogy ez tudós körökben nagy gyanu gerjesztésére szolgáltatott alkalmat, mely sajnálatra csakhamar ténynek bizonyult be. Londonban egy eddig még föl nem fedezett nyomda a legnagyobb ügyességgel utána nyomja a legkritkább könyvészeti unicumokat, az azokhoz tartozó képeket és bekötési táblákat kitűnően utánozza és azután minden kételyt és gyanút kizáró ügyességgel gondosan a legesalárdabb módon eladhatja drága pénzen. Boccacio Decameronjának 1492-iki kiadása és Rabelais Gargantuája — a könyvészet terén a legbecsesebb unicumok — ily módon jutottak több „amateur des livres“ könyvtárába. Az illető nyomdát a legnagyobb erőmegfeszítéssel nyomozzák. (Havi Közlemények.)

— *Irodalmi jelentés.* Alulirotnál megszerzethetők a következő munkák: 1) Történetekkel és magyar közmondásokkal felvilágosított egyházi beszédek minden vasár- és ünnepnapra. Hatodik évi folyam, két forint vagy nyolcz intentio. 2) Az ötödik évi folyamból van még egy két példány szintugy. 3) Történetekkel felvilágosított egyházi beszédek minden lelkipásztorkodási alkalomra. Négy kötet négy forint vagy tizenhat intentio. Bibliái Történet második kiadása „Nagybőjti Beszédek“ két évi folyama sajtó alatt vagyon. Egyházi íróknak örömet adom cserébe munkáimat. Zsámbék Buda mellett december 20-án 1878. Huszár Károly esperes-plebanos.

— *Pustet két kiadású képes könyvét* ismergettük lapunk mult évi folyamának 2 számában.

az Aegyptischer Jósef, és Weihnachts-büchlein-t, s ott jelentők azoknak nemsokára megjelenendő magyar fordításait. Az óta e fordításokat sokan keresték, t. olvasóink közül is bizonyára nem kevesen. A legilletékesebb forrás után mondjuk tehát itt, hogy e fordítások megjelenése csak az idő kérdése, és elmaradni semmi esetre sem fog. Az idén is csak Pustet nagy mérvű elfoglaltsága akadályozta azok megjelenését.

— *Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat.* miután alapszabályai fensőbb helyen megerősítettek, mult hó 18-án tartotta megalakuló közgyűlését, melyen először is Biró Béla gymn. igazgató, mint ideigl. elnök beszámoló a kiküldött szervezkedő bizottság eddigi működéséről, a közgyűlés figyelmét a társulat lapjára a Közművelődésre hívja fel, melynek idő előtti, a társulat hivatalos megalakulása előtt történt megjelenését azzal indokolja, hogy az irod. társ. iránt minden oldalról tanúsított meleg érdeklődés már folytonos sürgetések s kérdezősködésekben kezdett nyilvánulni: miértis meg kellett indulnia a lapnak azért, hogy az ily mértékben nyilvánult közlekedés dagálya nehogy apálynak induljon, és hogy eszközül szolgáljon a további előkészültre s a tagokkal való közlekedésre. Ezután, választott korelnök vezetése mellett megtörtént a tisztviselők választása. Elnök lett Andrassy István apátkanonok, alelnök Biró Béla, titkár Gidófalvi Gergely. Megválasztott a pénztárnok, ellenőr s a választmány, mely 8 belső s 24 külső tagból áll. A közművelődés eddigi szerkesztői közfelkiáltással újra megválasztattak. A társulat jogában állván tiszteletbeli tagokat is választani, megválasztattak tiszteletbeli elnöknek Veszely Károly, tiszteletbeli választmányi tagoknak dr. Farkas Károly egyetemi tanár, b. Apor Károly, Torma Károly, Májer Károly, Lonkay Antal, b. Jósika K., Mikó Mihály, Ugron Láz és dr. Otrobán Károly. — A társulat megkéri az erdélyi püspököt a társulat fővédnökségének elvállalására. A társulat pénztárállása 960 frt. 27 kr. — Ószinte örömmel jelezzük buzgó erdélyi testvéreink törekvésének e megvalósulását, s ohajtjuk, hogy a már most rendes mederben működő társulat egyházirodalmunk istápolásának mennél hathatósabb eszköze lehessen.

TARTALOM :

Szemle. Bánóczy József. „Révai Miklós élete és munkái“	Veszely Károly. „Erdélyi kath. hit-szónok.“	Kath. hírlapok és folyóiratok.
Csiky Gergely. „A jóslat.“	Huszár Károly. „Történetekkel és magyar közmondásokkal felvilágosított egyházi beszédek.“	Könyvészet.
Maszlághy F. „Elbeszélések.“		Irodalmi vegyesek.

A megrendelések teljesítésére ajánlja magát **Szolcsányi Gyula**, könyvkereskedő Egerben.

nyomatott az érseki lyceum könyvnyomdájában, Egerben, 1879.